

ИВАН ГЕОРГОВ - ОСНОВОПОЛОЖНИК НА МОДЕРНОТО ФИЛОСОФСКО ОБРАЗОВАНИЕ В БЪЛГАРИЯ.

Добрин Тодоров

Минно-геоложки университет "Св. Иван Рилски", 1700 София

РЕЗЮМЕ. Написването на този текст е провокирано от 70-та годишнина от смъртта на проф. д-р Иван А. Георгов. В доклада накратко е представена преподавателската дейност на този виден български университетски лектор и учен. Особен акцент е поставен върху особеностите в работата на проф. Георгов, като създател на модерното философско образование в страната. Подчертава се приноса му за налагането на високи академични стандарти в обучението на студентите по философия у нас. Специално се анализират характеристиките на историко-философските курсове, които проф. Георгов води, с оглед огромната им роля както за професионалната подготовка на няколко поколения български философи, така и за формирането на богата обща култура у студентите-нефилософи от различни хуманитарни специалности.

IVAN GEORGOV: FOUNDER OF THE MODERN PHILOSOPHICAL EDUCATION IN BULGARIA.

Dobrin Todorov

University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski", 1700 Sofia

ABSTRACT: This text is provoked by the 70-anniversary of prof. Ivan Georgov's death. This paper represents briefly the teaching activity of this distinguished Bulgarian university lector and scientist. A particular accent is laid on the special features in prof. Georgov's work, as a founder of the modern philosophical education in the country. There is outlined his contribution to the process of imposing high academic standards in the university philosophical teaching here. The text analyses especially the characteristics of the historical-philosophical courses, that prof. Georgov lectures, because of their immense meaning as for the professional preparation of some generations Bulgarian philosophers, as for the reason these lectures have given the students from different humanitarian specialties rich general knowledge.

Конкретният повод за написването на този текст са две кръгли годишнини. През август 2006 г. се навършват 70 години от кончината, а през януари 2007 г. ще се навършат 145 г. от рождението на проф. д-р Иван Андреев Георгов. Тези годишнини са добро основание да се върна към делото на бележития ни сънародник. Днес то ми изглежда незаслужено подценено или най-малкото недостатъчно познато и популярно сред академичните и културните среди у нас. Нещо повече, във времето, когато българската държава е на прага да стане пълноправен член на семейството на развитите европейски страни, е добре да си припомним, че за постигането на тази цел ценен принос със своята неуморна работа са дали редица наши предходници. Един от тях несъмнено е проф. Георгов.

Всъщност почти всичко сторено от проф. Георгов е отдавна известно на специалистите по история на българската философска култура. Върху живота и делото му са публикувани немалко самостоятелни изследвания: една монография /18/, студии /5, 8, 17/ и статии /6, 7, 20, 25/. Отделно през годините излизат рецензии на негови съчинения /16/, посмъртни бележки /26, 29/, текстове, посветени на негови юбилеи /15/. В нарочни разработки са анализирани отделни страни на творчеството му: историко-философски работи /23, 24, 27, 34, 38/, етически възгледи /31, 35, 36, 37/, гносеологически схващания /28/ и

др. Правени са опити за съпоставка на неговите възгледи с чужди /21/. Изследвани са различни страни от обществено-политическата му дейност /19/. На проф. Георгов са посветени специални текстове в различни справочни издания /1, 3, 33/ и раздели в обзорни изследвания върху историята на българската философска култура /2, 4, 17, 22, 32/. Основните характеристики на неговата продължителна академична и обществена дейност са общо взето вярно представени. И все пак в делото на родоначалника на модерната философска култура у нас като че ли винаги остава нещо недоизяснено. Изглежда поради това обстоятелство той периодично е преоткриван от поредното поколение български философи. У тях освен повтарящите се признателност и възхищение от огромния принос на проф. Георгов за формирането на философската култура в България след Освобождението, неизменно се появява желание за още по-дълбоко вникване в смисъла на стореното от него. Тук ще припомня някои важни страни от неговата професионална дейност и ще се опитам да открия водещите черти в преподавателската му работа, като акцентирам върху обучението, което той осъществява в областта на историята на философията. Ще използвам и наскоро откритите, но все още непубликувани записки на негови лекции върху историята на модерната европейска философия.

Иван Георгов започва академичната си кариера твърде млад - едва на 26 години, при това с „летящ старт“. Почти веднага след завършване на висшето си образование в Йена (със защита на докторска дисертация върху етиката на М. Монтен) и завръщане в родината той е назначен за лектор, заедно с Л. Милетич, А. Теодоров-Балан и Станимир Станимиров, в открития на 1 октомври 1888 г. Висш педагогически курс към Първа мъжка гимназия в София. През следващата година курсът е трансформиран във Висше училище, като с това се поставя началото на историята на висшето образование у нас. Иван Георгов работи в първото висше училище в България от самото начало на съществуването му и с основание може да се смята не само за един от „бащите“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, но и да бъде причислен към пионерите на висшето образование, а и на науката в страната. Той се хабилитира на 30 години, а е избран за редовен член на БАН на 40-годишна възраст. В Академията е заемал отговорната длъжност на Председател на Историко-филологическия клон.

Заслугите на проф. Георгов към Университета са многобройни и разнообразни. Той има важен принос за институционалното изграждане на висшето училище, доколкото е чест участник в ръководните му органи: пет пъти е ректор на СУ (1891/92, 1898/99, 1905/06, 1916/17, 1918/19 г.) и два пъти декан на Историко-филологическия факултет (1900/01, 1908/09 г.), както и създател и неизменен титуляр на катедрата „Философия и педагогия“, а след нейното разделяне - и на катедрата „История на философията“. Проф. Георгов е първият редовен професор по философските дисциплини в Университета. Благодарение главно на неговите усилия е създадена една от най-рано появилите се специалности във Висшето училище - „Философия и педагогия“, чиито първи absolventи завършват през 1897 г. Първоначално Георгов обучава студентите по общообразователните дисциплини „Психология“, „Педагогия“ и „Немски език“, както и по специализираните предмети „Естетика“, „Логика“, „Дидактика“ и др., което само по себе си говори за неговата огромна научна ерудиция и отлична езикова подготовка. Особено важни за професионалното формиране на студентите от философската специалност са историко-философските му курсове: „История на древната философия“, „История на новата философия до Кант“, „История на новата философия: от Кант до Хегел“, „История на немската философия след Хегел“, „История на френската философия през XVIII и XIX векове“, „История на английската философия през XIX век“. Проф. Георгов е титуляр и на дисциплините „Етика“ (Принципи на морала) и „История на етиката“.

При запознаване с академичната кариера на проф. Георгов силно впечатление неизменно прави нейната изключителна продължителност от 46 години. Близко половин век той всеотдайно работи за изграждане на професионално грамотни български философи, чиято подготовка да не отстъпва на тази, която получават колегите им в най-реномираните европейски университети. Няколко поколения философи у нас дължат на него навлизането си в трудната философска проблематика и ориентацията в разнообразните й решения. Във връзка с това си струва да приведа характеристиката, която дава

акад. Димитър Михалчев на своя учител, а след това и колега в Университета - И. Георгов: „Това е старейшината, несторът на нашите живи философски писатели“ /25, 3/. Не по-малко интересна е оценката, която се съдържа в поздравително писмо на проф. Иван Сарълиев до своя бивш учител и настоящ колега проф. Георгов, когото наследява на титулярното място в катедра „История на философията“ в Университета: „В моите очи Вие сте измежду нашите професори този, който с научната си дейност, с обносните си, с частния си живот се приближавате най-много до западно-европейския професор“ /30, 60/. Не само колегите на проф. Георгов от Университета са респектирани от неговия подчертано академичен стил на работа и неограничените му заслуги за формирането на модерната философска култура у нас. В книгата си „Принос към историята на българската философска мисъл“ А. Бънков определя И. Георгов, като „един от създателите на новобългарската писменост и култура“ /4, 255/ и „духовен баща на всички живи философи у нас“ /4, 257/. В своята обзорна статия „Философията в България през XX век“ И. Балтова го определя като първата значителна фигура сред философите у нас след Освобождението, която освен всичко друго „има и тая голяма заслуга, че побългарил много философски и психологически термини“ /2, 572/, т.е. спомага за създаване на професионална философска терминология на национален език.

Посочените оценки изразяват доминиращото отношение на културните среди в българското общество към професионалната и културната дейност на проф. Георгов до Втората световна война - преклонение пред безкомпромисния му професионализъм, всеотдайност и пословична скромност. Те обаче дават само бегла представа за характера на професионалната му работа. Струва ми се, че вникването в нейната специфика е невъзможно, ако не се имат предвид и собствените виждания на проф. Георгов за нея. Най-ясно те са изразени в един непубликуван приживе негов текст, озаглавен „Pro domo sua“ и написан в края на академичната му кариера. В него той заявява, че винаги се е стремил да се представи пред своите студенти „като един съвсем обикновен излагач на верните мнения на разните мислители и да ги оставя сами да си правят сетне своя избор“ /11, 56/.

Като си поставя за основна цел запознаването на студентите с възгледите на значимите философи от миналото и съвременността, проф. Георгов съзнателно приема ролята на *посредник* при разпространението на идеи. Той се стреми да популяризира ученията на особено влиятелните мислители, създали облика на световната и най-вече на европейската философия. Мисията му е да създаде предпоставка за приобщаване на формиращата се у нас професионална философска колегия към върховите постижения на европейската философска култура. Проф. Георгов съвсем точно се ориентира в уникалната ситуация, в която се намира като университетски преподавател през първите десетилетия след Освобождението. Той се изправя почти сам (на първо време подпомаган само от д-р К. Кръстев) пред изключително трудната и отговорна задача да подготви професионално квалифицирани специалисти в областта

на философията. И проф. Георгов отговаря достойно на предизвикателството, като се захваща да я решава неуморно, последователно и без героична поза. В продължение на цялата си преподавателска кариера той върши прозаичното си дело, без да търси признание, воден от убедеността, че изпълнява своя дълг пред родината, редом с останалите „строители на съвременна България“.

Иван Георгов заслужава почитта на своите съвременници и наследници и заради жертвата, която прави пред олтар на науката. Той почти се отказва от естествения стремеж на всеки университетски преподавател да се изяви и като учен чрез отдаване на самостоятелна изследователска работа, въпреки че успява да публикува над 300 текста, около 50, от които на чужд език. Като изключим оригиналните му изследвания в областта на детската лингвистика и психология, той се съсредоточава почти изцяло върху обичайните за един преподавател дейности: подготовка и изнасяне на учебни занятия, написване на учебни помагала, оценяване работата на студентите и т.н. Според наблюдението на акад. Михалчев в продължение на цялата си преподавателска кариера проф. Георгов „почва лекциите си всяка есен и пролет винаги пръв и се труди да свърши последен“ /25, 8/. Той написва и прочита редица курсове, покриващи не просто големи периоди от историческото развитие на философските търсения, но и засягащи широк кръг от теми и проблеми. Разглеждането на толкова различни въпроси и разнопосочните опити за решаването им цели да запознае студентите с основните питання и позиции, възникващи в рамките на философията. То обаче изисква отделяне на много време и полагане на огромни усилия от страна на преподавателя. Проф. Георгов не си ги спестява, като се стреми не просто да разкрие богатството на идеите, родени в лоното на европейското философстване, но и да изгради цялостна координатна система за разполагане на основните идейни решения, които са предлагали мислителите от Стария континент в многовековните си дебати върху изконните философски проблеми.

Лекциите на проф. Георгов върху историята на европейската философия се отличават с редица постоянни особености. На първо място следва да се отбележи, че тези изложения са от *обзорен* тип, което означава, че в тях се прави преглед на философските учения, създадени в дадена страна през определена епоха. Проф. Георгов представя цял спектър от учения, създадени от най-видните мислители, работили в най-развитите национални философски култури на Стария континент - немска, английска, френска. В рамките на тези панорамни изложения той се опитва да очертае пред своите студенти както главните теоретични постижения на всеки автор, така и водещите тенденции в развитието на философските търсения в дадена страна, посредством посочване идейната приемственост между подбраните мислители. За него е особено важно да открие уникалния облик на отделните философи и същевременно да разкрие логиката на идейните процеси в рамките на националната философска култура от разглеждания период. Особено ярко това проличава в курса му върху немската класическа философия, където той пространно

анализира не само възгледите на нейния родоначалник - И. Кант, а проследява и някои от насоките в развитието на философската мисъл, заложили в учението на този мислител. При излагането на Хегеловите философски възгледи проф. Георгов тръгва от предпоставката, че „Хегеловата философия има корен, както тази на Шелинг и Фихте - във философската система на Кант“ /9, 157/. Според него е важно да се посочи, че „именно за премахването на този непримирим дуализъм (между ноемени и феномени - Д.Т.) работят Фихте и Шелинг и то по различен начин“ /9, 157/, а Хегел „се опитва да премахне посочените слаби страни (в решенията на Фихте и Шелинг на този дуализъм - Д.Т.), като излиза от Шелинговата философия на идентичността“ /9, 158/.

Втора особено важна черта в историкофилософските изложения на проф. Георгов е тяхната подчертана *коректност* към ученията на представяните мислители. В неговите лекции се подхожда с изключителна благосклонност и добронамереност към личността и възгледите на всеки автор. Уважението и лоялността му към делото на влезлите в ползрението му философи са пословични. Проф. Георгов се старае да представи максимално обективно схващанията им, независимо от собствените си идейни пристрастия. Той е убеден, че никой философ няма монопол върху истината и трябва да се ценят усилията на всеки мислител, който предлага смислени решения на изконните проблеми на философията. Тъй като според него „областта на философската мисъл образува борище на най-противоречиви мнения и на противоположни обосновки и докази“ /10, 34/, то развитието на философията може да се осъществява само чрез разнопосочните дирения на мислителите през различните епохи. Ако изобщо може да се говори за прогрес в развитието на философията, той е твърде бавен, тъй като в него постоянно се възпроизвеждат „определен брой типични гледища, които постоянно се връщат“, но чиито противоположности все пак „малко по малко се изглаждат“ /10, 35/. А това означава, че към мислителите не бива да се предявяват прекалено високи претенции за свършени и окончателни решения на постоянно възпроизвеждащите се философски питання.

Заради подчертания си стремеж към изтъкване значимостта на идеите и личния принос за развитие на философските дирения на всички разглеждани от него автори, проф. Георгов често е упрекван в безкритичност спрямо техните позиции. Така например С. Стоев смята, че в изложенията на Георгов тържествува обективизмът, налице е „липса на критичен анализ“, че авторът им се отказва „да вземе страна“ и да „изрази свое становище“ /34, 70/. Това наблюдение има частично основание, доколкото проф. Георгов действително съзнателно се въздържа от резки критики и крайни негативни оценки за ученията на представяните от него мислители, а е по-склонен да отдава признателност за постиженията на им. Намерението му е да изложи най-пълно и точно ядрото в учението на съответния автор, тъй че студентите да схванат освен главните тези още и духа на това учение. От друга страна обаче проф. Георгов не може, дори и да иска, да не направи какъвто и да е оценъчен коментар при представяне възгледите на философите. Обикновено той

го прави по дискретен и ненаатраплив начин, чрез вмъкнати в изложението изречения или дори отделни квалифициращи думи (например „краен индивидуализъм“ за възгледите на М. Щирнер). Чрез тях изразява своето отношение - съгласие или несъгласие, с позицията на автора. Макар и сравнително рядко, проф. Георгов прави и по-пространни собствени анализи на излаганите схващания, в които оспорва определени тези. Така например при завършване на изложението си върху учението на Ф. Ницше, той обръща внимание върху „демоничното влияние“, което идеите на немския мислител оказват върху „неподготвените за философията умове“, като с това представляват опасност „за културата, чиито морални основи (Ницше - Д.Т.) иска да подрони“ /13, 97/.

При представяне делото на отделните мислители проф. Георгов използва общо взето последователно постоянен алгоритъм. В този неявно следван модел на изложение могат да се открият поне три основни компонента. Първият от тях представлява биографична справка за конкретния философ. Тези бележки са съвсем кратки за някои автори (например Ф. Шлайермахер), но в повечето случаи съдържат обстойно описание на житейските перипетии, през които преминават философите (например Джон С. Мил). По правило в биографичния раздел се включва информация за социалния произход, полученото образование, приятелската и колегиалната среда, основните събития в личния, публичния и професионалния живот, както и съпътстващите ги духовни дирения на конкретния мислител. Заради представянето на пространни сведения за житейския път на разглежданите мислители проф. Георгов получава укори за претрупване на изложението и преувеличаване значимостта на личностното развитие за разбиране на техните учения. В този дух например се изказва акад. Михалчев, който смята, че в лекциите си проф. Георгов дава твърде „много биографичен материал“ /25, 7/. В отговор на тази критика проф. Георгов заявява, че „туй съм правил нарочно, защото чрез живота на мислителите гледах най-напред да заинтересувам студентите и защото животът им е в състояние да хвърли доста светлина върху ученията на мислителите“ /11, 56/. Чрез съзнателното акцентирание върху житейската съдба на философите проф. Георгов цели да подпомогне студентите при опита им да вникнат в предлаганите конкретни решения на сложните философски проблеми, а не е самоцелно.

Вторият постоянен пункт в изложенията на проф. Георгов са библиографските справки за произведенията на разглежданите мислители. В библиографския раздел задължително се посочват най-известните и зрели съчинения на съответния автор. Същевременно в хронологичен ред се отбелязва тяхната поява, както и значението им за идейните постижения на философа в отделните етапи от неговото духовно развитие. Така в лекцията си върху учението на Йеремиа Бентам проф. Георгов отбелязва „първото важно съчинение“ на английския автор - „Бележки върху управленията“, в което „се изтъква за първи път неговата основна мисъл върху морала“ /14, 42/. Понякога се споменават и текстове, които не са останали сред най-ярките и запомнящи се творения на дадения философ, но са изиграли съществена роля в съзряването му като мислител (например ранните

съчинения на И. Кант). Иван Георгов подготвя избрана библиография за своите студенти със справочна стойност и с това ги подпомага в условията на липсващи или оскъдни допълнителни източници на информация за водещите фигури в модерната европейска философия.

Професорът често включва в своите лекции пространни фрагменти от най-значимите трудове на разглежданите мислители. С това той се стреми да запознае от първа ръка своите слушатели с начина на мислене и стила на съответния автор. Проф. Георгов обикновено привежда особено характерни и често коментирани от специалистите пасажки от съчиненията на представяните философи. Такива са разделът „Антиномии на чистия разум“ от Кантовата „Критика на чистия разум“ и въведението в най-популярното произведение на Ф. Ницше „Тъй рече Заратустра“. С това той изпълнява ролята и на пръв преводач на български език на емблематични за европейската философска култура текстове. Чрез неговите преводи студентите за първи път се запознават с някои от ключовите произведения на модерната философия, които не са издавани в целия им обем у нас в продължение на десетилетия. Такъв е случаят със съчинението на А. Шопенхауер „Светът като воля и представа“.

Третият и най-важен раздел в изложенията на проф. Георгов е посветен собствено на ученията на разглежданите философи. Той е най-обширен и се отличава със собствен строеж. Принципът, според който се представят възгледите е *генетичен*, т.е. следва реалния ход на тяхната поява, оформяне и трансформиране. По-конкретно се акцентира върху ключовите за идейната еволюция на автора произведения. Тези текстове се явяват отправен пункт в анализа на схващанията на мислителите. Изключения от това самоналожено и неписано правило проф. Георгов прави в случаите, когато представя съвсем накратко и телеграфно - в рамките от една до пет страници, делото на даден философ. Така постъпва с включените в раздела за френските материалисти от XVIII в. мислители: Ж. Ламетри, П. Холбах, К-А. Хелвеций и Д. Дидро, когато се опитва да представи главните им тези без непременно да се позовава на конкретни съчинения.

В своите изложения проф. Георгов се стреми да очертае ядрото в концепциите на философите, като представи възможно най-достъпно водещите им идеи. С това насочва слушателите си към възгледите, които отреждат значимо място и роля на дадените автори в историята на философията. Ясният, лаконичен и сбит стил на изложение, който използва проф. Георгов, е отбелязан и одобряван от почти всички негови изследователи. Още в рецензия за отпечатания през 1925 г. първи том от замислената осемтомна „История на философията“ се казва, че той е „написан на хубав и чист език“, „чете се с особена лекота и незабелязано въвежда читателя във висините на философската мисъл“ /16, 270/. Тази съзнателно търсена простота и прозрачност на изложението проличава особено ярко в лекциите на проф. Георгов върху историята и актуалното състояние на модерната европейска философия. Всеки, който е опитвал да преподава знае, че се изискват особена дарба и специални усилия за постигане на баланс между

разбираемостта на изложението от страна на обучаемите и съхраняване автентичния смисъл на представяните схващания. Проф. Георгов очевидно е бил майстор в това отношение, като се има предвид и обстоятелството, че в някои от своите курсове той представя възгледите на негови съвременници (например, Р. Вирхоф, В. Вунд, Е. Дюринг, Х. Спенсър, Е. Хекел и др.), за осмислянето на които обикновено е нужен отстъп във времето, особено когато те се разглеждат в рамките на обзорен преглед на развитието на определена национална философска култура през сравнително продължителен времеви период.

Анализът на професионалната дейност на проф. Георгов би могъл да продължи, тъй като дотук успех само да се докосна бегло до отделни нейни особености. Струва ми се обаче, че вече мога да направя някои изводи за съвременните български философи и най-вече за преподавателите по философските дисциплини от висшите училища у нас. Без колебание изразявам убеждението си, че „технологията“, която е използвал проф. Георгов в работата си струва да бъде изучавана и

днес. В нея могат да бъдат открити редица полезни и актуални понастоящем прийоми и процедури. Разбира се, някои от прилаганите техники вече не изглеждат уместни - привеждането на обширни биографични данни или на големи фрагменти от оригинални произведения, с оглед наличието на относително лесен достъп до информационни източници и на цялостни преводи на съчиненията на представяните мислители. Главните уроци, които ни завещава проф. Георгов обаче не са технологични. С цялата си работа на университетски лектор той ни учи на принципност, всеотдайност, упоритост и готовност за полагане на усилия в преподаването. От него можем да вземем пример за академизъм не само в начина на обучение, но и в личните отношения с колеги и студенти. Мисля, че няма да сгреша, ако завърша изложението си с думите на проф. Георгов, че му е било „винаги противно да се умилква около студентите“ /11, 56/, защото не е това начинът да се спечели уважението им, да бъдат подтикнати те към изпълнение на своите задължения и в крайна сметка да усвоят предлаганите им знания.

Бележки

1. АЛМАНАХ на СУ „Св. Климент Охридски“ /1888-1939/, С., 1940.
2. Балтова, И. *Философията в България през XX век* - В: Училищен преглед, бр. 5-6, 1940.
3. *Българската философска култура през XIX - XX век* /Биографично-библиографски справочник/, С., ЛИК, 2000.
4. Бънков, А. *Принос към историята на българската философска мисъл*, С., 1943.
5. Бънков, А. *Философските и етическите възгледи на Иван Георгов (1862-1936)* - В: Бънков, А. *Развитие на философската мисъл в България*, С., 1966.
6. Бъчваров, М., Латев, Л. *Из архива на Иван Георгов* - Във: *Философска мисъл*, бр. 6, 1981.
7. Бъчваров, М., Латев, Л. *Из непубликуваните ръкописи на Иван Георгов* - Във: *Философска мисъл*, бр. 1, 1986.
8. Бъчваров, М., Латев, Л. *Пионерското дело на Иван Георгов във формирането на българската философска култура* - Георгов, И. *Избрани философски и етически съчинения*, С., 1987.
9. Георгов, И. *История на новата философия: от Кант до Хегел*, Пловдив, 1920.
10. Георгов, И. *История на философията*, Т. 1 *Древна философия*, С., 1925.
11. Георгов, И. *Pro domo sua* - Във: *Философска мисъл*, бр. 6, 1981.
12. Георгов, И. *История на френската философия през XVIII и XIX векове* /непубликуван ръкопис/
13. Георгов, И. *История на немската философия след Хегел* /непубликуван ръкопис/
14. Георгов, И. *История на английската философия през XIX век* /непубликуван ръкопис/
15. Данков, Е. *60 години от смъртта на проф. Иван Георгов* - Във: *Философия*, бр. 5-6, 1996.
16. *Историята на философията* - В: *Училищен преглед*, бр. 1-2, 1926.
17. *История на философската мисъл в България*, Т. II, С., 1973, гл. XIII.
18. Кацарски, И. *Иван Георгов*, С., УИ „Климент Охридски“, 1988.
19. Кацарски, И. *Иван Георгов и Македония* - Във: *Философски алтернативи*, бр. 6, 1996.
20. Костадинова, П. *Иван Георгов: познатият непознат* - Във: *Философия*, бр. 4, 1998.

21. Костадинова, П. *Иван Георгов и Димитър Михалчев: Свободната воля* - Във: *Философия*, бр. 2, 2000.
22. *Кратка история на българската философска мисъл*, С., 1973, гл. V, § 4.
23. Латев, Л. *Историята на философията като „борище на най-разноречиви мнения“* - В: Латев, Л. *Дискусията във философското познание*, С., 1991.
24. Латев, Л. *Историко-философските принципи на Иван Георгов* - Във: *Философски алтернативи*, бр. 6, 1996.
25. Михалчев, Д. *Иван А. Георгов, по случай на неговата 70-годишнина* - Във: *Философски преглед*, бр. 1, 1932.
26. Михалчев, Д. *Проф. д-р Иван А. Георгов* - Във: *Философски преглед*, бр. 4, 1936.
27. Михалчев, Д. *Първата българска история на философията* - Във: *Философски преглед*, бр. 2, 1937.
28. Петрова, Ф. *Гносеологическите схващания на Иван Георгов* - В: Петрова, Ф. *Гносеологическата традиция в българската философска мисъл*, С., 1997.
29. *Помен за починалия председател на Историко-филологическия клон на БАН, проф. д-р Иван Георгов*, С., 1936.
30. Сарълиев, И. *Писмо до И. Георгов от 5.01.1932 г.* - Във: *Философска мисъл*, бр. 6, 1981.
31. Славов, С. *История на българската етика*, С., 1994.
32. Стаматов, А. *Философията в българското образование до 1947 година* - В: *Критика и хуманизъм*, кн. 21, бр. 1, 2006.
33. *100 години БАН /1869-1969/, Т. I*, С., БАН, 1972.
34. Стоев, С. *Първият български историк на философията* - Във: *Философска мисъл*, бр. 2, 1963.
35. Стоев, С. *Етическите възгледи на Иван Георгов* - В: *ИЗВЕСТИЯ* на Института по философия, Т. IX, 1964.
36. Стоев, С. *Историко-философските и етическите възгледи на Иван Георгов* - В: *История на философската мисъл в България*, Т. II, С., БАН, 1973.
37. Теохаридис, С. *Древногръцката етика и българските етици*, С., 1992.
38. Теохаридис, С. *Историкът на философията Иван Георгов* - Във: *Философия*, бр. 4, 1993.